IL-11 TA' MEJJU

Tar-Rev. Filippu Grech, b.a., b.d.

XENI mill-isbaħ ta' drawwiet Maltin turina l-festa tal-Qaddis tar-raħal. Il-festa tibda minn erbat ijiem qabel : ma' l-ewwel tat-Tridu, jibdew jitwaħħlu mat-toroq kull xorta ta' tiżjin : arkati tal-ħadid, pilastri u kolonni, ward tal-karti minn kull lewn, liedna, pavaljuni, bandieri, bozoz taż-żejt, xema' u *luce elettrica.* Tibda tara mal-faċċata tal-knisja jiddendlu s-slielem tal-ħabel biex jitqiegħdu l-bozoz u tibda tisma' mat-toroq, in-naħa tal-pjazza, it-tismir ta' min jarma l-imwejjed, u l-għajjat ta' min ibiegħ pastizzi, ġelati, ruġġati u qubbajt.

Imbagħad bil-għajnuna t'Alla tasal lejlet il-festa. Il-ħdax ta' Mejju : x'jum tal-għaġeb dan għaż-Żebbuġin!... Sa nofs in-nhar ma tistax tersaq lejn forn; għax ġewwa : ġenn sħiħ, barra : rieħa li xxoqqlok qalbek. Wara nofs in-nhar, fis-siegħa "tagħti l-musketterija". U din hi l-iktar biċċa li lili tolqotni u togħġobni mill-festa kollha. Għax "il-musketterija" toħnoq il-pjazza, iz-zuntier, il-bjut u l-galleriji ta' ma' dwarha bin-nies tar-raħal biss—mhux dik l-għagħa ta' barranin li jiġu filgħaxija għall-logħob tan-nar jew biex jisimgħu l-programmi tal-"King's Own" jew "La Valette"—u 'l dawn in-nies tar-raħal tigborhom mhux bil-libsa... ta' San Filep, kollha deheb, polki u ċrieket u kull barbazzal ta' erbat ixbar, iżda bla ġlekk u biss bil-libsa ta' nhar ta' Ħadd, u aktarx xuxa; għax kif iddoqq is-siegħa, jew ma' l-ewwel sparatura, ukoll jekk f'nofs l-ikla erħilhom jaħarbu "għall-musketterija"; jistaqsu kemm-il elf bomba fiha, kemm fiha "tal-berqa", u bl-imħatra fuq "kemm-il darba taqta'." Dritt wara l-musketterija, fost id-daqq tal-qniepen bil-kbir, il-banda "ta' l-Istilla" (tar-raħal) titlaq minn fuq iz-zuntier bl-innu ta' San Filep, u tibqa' sejra, għal xi tliet sigħat iddur mar-raħal bil-marċijiet.

Ma' l-erbgħa jew il-ħamsa mbagħad, jibdew il-marċijiet tal-baned barranin. Jibdew jitwaħħlu l-irdieden; il-knisja maħnuqa bin-nies biex jisimgħu l-għasar bil-mużka. Fil-pjazza l-għajjat fl-aqwa tiegħu.

— Għaddu ġewwa, sinjuri!... Għandna fuq u isfel, sinjuri!...

— Jaħarqu, sħan!...

— Fiha s-silġ!... Hawn min hu bil-għatx?!...

— Bil-lewż, bil-lewż!... Ħames soldi r-ratal il-qubbajt!...

— Bis-*sei* tagħżel!... Bis-*sei* tagħżel!...

Din l-aħħar għajta aktarx tkun taħt ilsien; u jekk fil-qrib ikun hemm xi pulizija, din il-għajta ma tinstema' xejn. F'xi rokna tal-pjazza ssib tilar, fuq daqsxejn ta' karrettun, armat b'kull xorta ta' ċikkulati, ħelu, orgnijiet tal-ħalq, kartieri u pakketti tas-sigaretti, u ċekċik ieħor bħal dan. Ma' dwar it-tilar xi erbat itfal ħafjin u xi erba' żgħażagħ raħlin, bil-qorq u s-sidrija tal-festa, tarahom miġburin, iħallsu wieħed wara l-ieħor, min sold, min sitta (skond il-ħaġa li jkunu jixtiequ jirbħu), u fuq roqgħa vojta tat-tilar idawru ċ-"ċippitotu" bil-ftehim ma' sid it-tilar li jekk jiġihom is-*sei*, jeħdu dik il-ħaġa li jkunu "dawru għaliha". (Drabi oħra, iċ-"ċippitotu" jkun fih erbat uċuħ biss, immarkati: T—*tutto*; M—*mezzo*; P—*poco*; u N—*niente*: u hawn jirbaħ biss min jiġih it-T imsejjaħ *tuttu*).

Sid it-tilar ma għandux xogħol ħafif. B'seba' għajnejn irid igħasses minn naħa biex ma jisirqulu xejn, u mill-oħra biex jara jersaqx lejh xi pulizija; għax dan il-logħob (forsi għax aktarx li ċ-"ċippitotu" jkun falz, hekk li s-*sei* jew it-*tuttu* ma jiġi qatt), hu projbit mill-liġi. Jekk mela xi pulizija jaħbat jersaq 'l hinn dlonk il-għajta tinbidel u ssir:

— Orgni xelin, orgni xelin!... Ara min ipejjep hawn!...

U sadattant wasal il-lejl. Eluf ta' bozoz ta' kull lewn idawlu t-toroq, il-pjazez, il-galleriji tad-djar u l-faċċata tal-Knisja. Il-marċijiet jinbidlu f'baned mgħollijin fuq il-palkijiet 'l hawn u 'l hinn fil-pjazza jew ma' dwarha. Imbagħad fl-aħħar titla' l-"King's Own" bil-marċ u quddiemha għexieren ta' gassijiet kbar b'dawl li jgħammex, sfafar tan-nar li jtarrxu, u dħaħen li jifgaw lil kulħadd. Din hi s-siegħa tal-"briju": irġiel fis-sakra, nisa mwerwrin, għajjat ta' "Viva x-Xwejjaħ tagħna!" "Viva l-muntanja tal-fidda!" u tfigħ ta' brieret fl-ajru.

Il-baned jibqgħu jdoqqu, sakemm issa—il-lejl daħal sewwa—fost l-eluf u eluf ta' nies li jimlew il-pjazza daqs bajda, tibda sserrep il-kelma ta' għajja: "Il-ħdax u nofs!... x'ħin sa jagħti l-"ġiġ-ġifogu'?"...

F'daqqa waħda jintefa d-dawl tal-faċċata tal-knisja. Il-baned waqfu; fost il-folla tqum għagħa:

— Sa jaħraq!... Sa jagħti!...

Fid-dalma li waqgħet, daqsxejn ta' gass aħdar irqiq jidher jiċ-ċaqlaq fuq irjus il-folla, marbut f'tarf ta' qasba, u riesaq lejn l-

ewwel raddiena. Imiss in-nicċa, il-porvli jieħu, u r-raddiena taqbad tfexfex u tfaqqa' u ddur b'ilwien ta' nar mill-isbaħ, kollox maħdum b'sengħa tal-għaġeb. Skiet perfett. Fid-dawl tar-raddiena, issa aħdar, issa aħmar. issa isfar, ikħal, abjad, eluf ta' għajnejn ileqqu jidhru mwaħħlin fuq ħaġa waħda, eluf ta' xofftejn siekta jibqgħu mbexxqa, sakemm għat-tifqigħ tal-bombi xi tarbija tibki, jew għat-tiżwieq tal-lwien. xi "Oh!" twila, twila taħrab minn fomm in-nies imgħaġġba. Imbagħad ċapċip u għajat ta' tifħir għal min ħadem in-nar jiksru f'daqqa s-skiet, malli tispiċċa r-raddiena:

— Viva ż-Żebbuġi!... ma hawnx għalih Lippu!...

U hekk jagħtu r-rdieden kollha, waħda isbaħ mill-oħra, dik donnha serp jitkagħweġ, l-oħra b'tużżana rdieden żgħar iduru kontra xulxin. u dik qisha kewkba kbira. Wara dawn imiss lil dak li jsejħulu: "il-ġiġġifogu" jew "il-faċċata". Dan hu disinn, aktarx kbir ,tal-qasab, marbut ma' pilastri għoljin, b'għadd ta' gassijiet li jbiddlu l-lewn, u li flimkien jiġu qishom faċċata ta' knisja, **bil-kampnari u bis-salib** bejniethom. Dawn il-gassijiet huma maħdumin b'mod li jistgħu "jitfu" għal xi ftit minuti, hekk li l-ewwel aktarx tixgħel il-"faċċata" kollha, imbagħad tbiddel il-lewn, imbagħad "titfi" l-biċċa tan-nofs (bħal bieb kbir ta' knisja, bil-frontispizju u s-salib fuq nett). u jibqgħu biss il-kampnari, sakemm dawn jitfu u tixgħel tan-nofs. Fl-aħħar jerġa' jixgħel kollox, u jispiċċa b'musketterija, billi fit-tarf ta' kull gass ikun hemm bomba.

Iżda dan mhux kollox. Wara l-ġiġġifogu jibqa' dik li ż-Żebbuġin isejħulha "l-miġnuna". Din hi raddiena żgħira li titla' ddur iddur fl-ajru, fejn fl-aħħar tfaqqa' xi bomba jew tnejn li ttella' magħha. Meta tirnexxi, in-nies iċċapċap; meta ma titlax, imħabba xi ħsara fix-xogħol. in-nies tgerger, u xi ħadd isaffar; iżda meta fuq l-arblu tagħha tkun imqiegħda ta' taħt fuq, u flok ma titla' fl-ajru tinżel tiġri qalb in-nies. kulħadd jista' jaħseb l-għagħa u twerżiq li jqum!

U hekk, bil-"miġnuna" u bid-"daqqa tar-re", tagħlaq lejlet il-festa. li għalija hi isbaħ minn jum il-festa stess. mhux biss għax is-Sibt tat-tama, bħalma għaraf G. Leopardi, hu dejjem isbaħ mill-Hadd tar-rejaltà, iżda wkoll għal dik l-*atmosfera*, kollha kemm hi Maltija. li tfewweġ mar-raħal, timla' kull dar, u tferraħ kull qalb f'lejlet il-festa.